

BİLGİ ANALİZ

Başka Bir İnsani Yardım Mümkün Mü?: Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasinin Yükselişi

Selim Vatandaş

İLKE Araştırmacısı

Tarihsel hafızası ile ele alındığında Türkiye'nin dış politikasının iki sacayağı üzerinden şekillendiği, dış politikanın iki temel sütunu olduğu gözlemlenmektedir. Bu sütunlardan biri Batıcılıktır. Konjonktürel gelişmeler göz ardı edilmek kaydıyla 18. yüzyıldan günümüze bir modernleşme söylemi üzerinden kendini gösteren Batılılaşma, Türkiye'nin dış politika prensiplerinden biri olmuştur. Türkiye dış politika manevralarında rol-model olarak kabul ettiği Batı tepkisini ekseriyetle göz önünde bulundurmuş, AB üyelik sürecini ve NATO üyeliğini sürekli olarak gündeminde tutmuştur. Türkiye'nin dış politikasının süregelen bir diğer sac ayağı ise "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sloganı üzerinden şeklini alan; kurulu düzeni bozmama, mevcut sınırları ve dengeleri sürdürme prensipleri üzerinden sürdürülmeye çalışılan "sulhculuk"tur.

İletişim ve hareket olanaklarının getirdiği dinamizmin de katkısıyla Türkiye'nin dış politika hareketlerinin yeni bir boyut kazandığı 90'lı yıllarla birlikte Batıcılık ve sulhun sürdürülmesi zemini üzerinden hareketle, mevcut diplomasi perspektifine ekonomik ve kültürel derinliği de dahil ederek Türkiye, çok boyutlu bir diplomasiyi hayata geçirmeye başlamıştır. 2000'li yıllar ise yine aynı prensipler üzerinden Türkiye'nin çok boyutlu bir diplomasi, proaktif bir dış politika, komşu ülkelerle sıfır sorun, model ülkeden merkez ülkeye geçiş, yumuşak gücün

Türkiye’de 2002 yılında sadece 85 milyon dolar olan kalkınma yardımları 2014 yılına kadar toplamda 100’den fazla alıcı ülke ile 3,5 milyar dolara yükselmiştir.

etkin bir şekilde kullanılması, ekonominin dış politikada pozitif bir faktör olarak rol alması gibi ilkelerle yol almayı hedeflediği dönem olmuştur. (Güder & Mercan, 2012) Bu dönemde Türk dış politikası aktörleri aktif, belirleyici, ritmik ve aksiyoner bir tutum sergilemiştir. Bu çerçevede AB motivasyonu sürdürülmüş, Afrika ve Orta Doğu ülkeleriyle sıkı ekonomik ve kültürel bağlar kurulmuş, 2010’lu yılların başına kadar yumuşak gücüyle Türkiye “hikâyesine kulak kabartılan bir ülke” (Sandıklı, 2012) konumuna gelmiştir.

2000’li yıllarla birlikte yükselişe geçen ve Türk dış politikasının en önemli yumuşak güç ayaklarından biri olan “insani yardım” politikasında uluslararası alanda önemli konuma yükseldiği gözlemlenmektedir. Türkiye’de 2002 yılında sadece 85 milyon dolar olan kalkınma yardımları 2014 yılına kadar toplamda 100’den fazla alıcı ülke ile 3,5 milyar dolara yükselmiştir. Küresel İnsani Yardım Endeksine göre Türkiye’nin gerçekleştirdiği insani yardım ve kalkınma desteği ile ABD, Avrupa Birliği ve İngiltere’nin ardından dünya sıralamasında dördüncü olduğu görülmektedir. Bunun yanında Türkiye kişi başına düşen milli gelire göre dünyada insani yardıma en fazla pay ayıran birinci ülkedir. Endeksin 2015 yılı raporuna göre 22 sığınmacı kampına sahip olan ve yalnızca Suriyeli mültecilere 1,6 milyar dolarlık insani yardımda bulunan Türkiye, 2,7 milyon Suriyeli ile dünyanın en çok sığınmacı barındıran ülkesi unvanına sahiptir. (Global Humanitarian Assistance, 2015) Türkiye’nin insani yardım alanında yardım alan ülkeden yardım veren ülke konumuna yükseldiği, bununla birlikte insani yardım alanında yeni bir perspektif ortaya koyma mücadelesi verdiği gözlemlenmektedir.

Birleşmiş Milletler raporuna göre son 10 yılda yardıma muhtaç olan insan sayısı iki katına çıkarken, 2016 itibarıyla dünyada 125 milyon kişinin yardıma ihtiyaç duyduğu ifade edilmektedir. Bu oran, İkinci Dünya Savaşı’ndan günümüze karşılaşılan en büyük insani yardım ihtiyacına işaret etmektedir. (United Nations, 2016) “İnsani devlet” mottosuyla yola çıkan Türkiye, 2016 yılında insani krizleri önlemek adına uluslararası toplumu eyleme çağıran “ilk” yüksek düzeyli platform olan Dünya İnsani Zirvesi’ni gerçekleştirmiştir. İki yıl boyunca sürdürülen hazırlık ve planlama çalışmalarının ardından devlet liderleri, üst düzey karar alıcılar, iş dünyası, sivil toplum temsilcileri, yardım örgütleri ve kanaat önderleri arasından yaklaşık 6000 kişinin katılım gösterdiği Dünya İnsani Zirvesi’nde, devletlerin insani yardımda yerel hassasiyetlerin ve taleplerin dikkate alındığı, siyasal-çıkar merkezli olmayan başka bir “insani yardım” politikasının yolları aranmıştır.

Türkiye 2000’li yıllarla birlikte sarf ettiği çabayla, Batılı bağışçılardan farklı olarak, küresel ölçekte özellikle Afrika, Asya ve Ortadoğu bölgelerinde ihtiyacı olan toplumlara “insani durum”un merkeze alındığı yeni bir insani yardım politikası oluşturabilmenin imkânlarını aramaya çalışmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’yi insani yardımlarda konvansiyonel hareket eden Batılı donör (yardım sağlayan, verici) ülkelerden ayıracak ve yeni bir perspektif ortaya koymasını sağlayabilecek şu koşullar göz önünde bulundurulmalıdır: (i) Türkiye yardımlarını herhangi bir şart koşmadan yapmaktadır. (ii) Türkiye’nin insani yardım ve kalkınma faaliyetleri -diğer ülkelerden farklı olarak- Balkanlar-

dan Orta Asya ve Orta Doğu'ya, Afrika'dan Kafkaslara uzanan geniş bir coğrafya içinde icra edilmeye çalışılmaktadır. (iii) Türkiye insani yardımlarını ekonomik kalkınmanın önüne koymakta, insani yardım ve kalkınma projelerini herhangi bir kâr amacı gütmekten hayata geçirmektedir. (iv) Türkiye, bir insani yardım devleti olabilme hedefinde sadece Dışişleri Bakanlığı ile değil, aynı zamanda Kalkınma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, TİKA, AFAD, Kızılay ve benzeri devlet kurumlarını seferber ederek gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bunun yanında Türkiye menşeli insani yardım sivil toplum kuruluşları da dünyanın bir çok noktasında, arabuluculuk çalışmaları da dahil olmak üzere karar alıcılara saha desteği vermektedir. (v) Kültürel ve tarihi bağlar üzerinden birçok ülkeye "bağlantı noktası" bulunan Türkiye, yüksek sivil kapasitesi ile herhangi bir şart gözetmeksizin, ilgili devletin ve vatandaşlarının talepleri ışığında aracı kullanmadan insani yardımlarını doğrudan gerçekleştirebilmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin insani yardımda öncü bir devlet olabilmek amacıyla uluslararası toplumda yeni bir insani yardım perspektifini ortaya koyabilecek tetikleyici bir kuvvet olarak daha güçlü ve etkin bir konuma gelebilmesi umulmaktadır. Dış yardımlar arasında oldukça küçük bir yer tutan insani yardımlar daha çok gelişmiş olarak kabul edilen Batı ve Kuzey ülkelerinden, azgelişmiş olduğu varsayılan Doğu ve Güney ülkelerine doğru gerçekleşmektedir. Bu noktada insani yardımların siyasal bir amaç taşımadığına inanılsa bile uluslararası politikaya yön veren "Küresel Kuzey" in çoğu zaman siyasal bir amacı gerçekleştirmek, siyasal ve ekonomik bağımlılığı asimetrik bir şekilde artırmak maksadıyla verildiği ifade edilmektedir. Oysa 2000'li yıllarda yükselen güçler olan Türkiye, Brezilya, Hindistan, Endonezya, Güney Afrika gibi Batılı olmayan ülkelerin de insani yardım ve kalkınma destekleri alanında insan onurunu merkeze alarak, siyasal çıkarları öncelemezken kriz bölgelerine yardım ulaştırdığı gözlemlenmektedir. Bu noktada bir insani yardım devleti konumuna yükselen Türkiye, "insani yardım" alanında etkinlikleri ve süreklilik gösteren söylem ve manevralarıyla uluslararası ilişkiler alanında giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Bu Bilgi Analiz'de Türkiye'nin 2010'lu yıllarda insani yardım alanında gerçekleştirdiği atılım ele alınacaktır. Bu atılım çerçevesinde uluslararası politikada sahneye konulabilecek "başka bir insani yardım politikası"nın Türkiye örneğinde imkanları değerlendirilecek ve bu çerçevede bir ilk olarak 2016 yılında gerçekleştirilen Dünya İnsani Zirvesi ele alınacaktır. Çalışmanın amacı Türk dış politikasının ortaya koymaya çalıştığı, siyasal bir çıkarı öncelemezken doğrudan insani yükümlülüğü merkeze alan değer yüklü yardım politikasıyla uluslararası ilişkilere nasıl bir perspektif sunabileceğini anlamaya çalışmaktır.

Türkiye'nin insani yardımda öncü bir devlet olabilmek amacıyla uluslararası toplumda yeni bir insani yardım perspektifini ortaya koyabilecek tetikleyici bir kuvvet olarak daha güçlü ve etkin bir konuma gelebilmesi umulmaktadır.

İnsani Yardım Politikası Yaklaşımında Bir Yeni Dalga

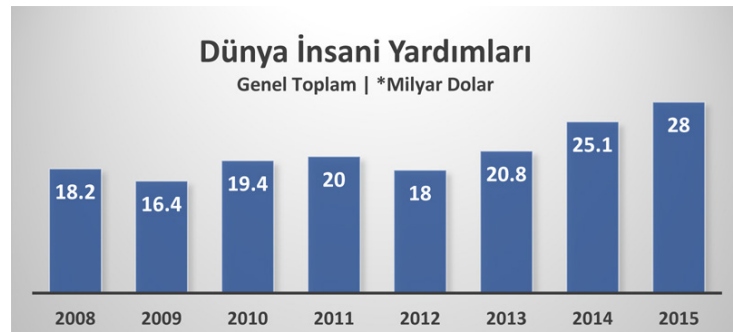
Dış yardım; sermaye, mal ve hizmetlerin bir ülke ya da uluslararası organizasyon tarafından yardıma ihtiyacı bulunan "alıcı ülke" (*recipient country*) ya da ülke halkı yararına sağlanan yardımlardır. (Williams, 2015) Dış yardımlar genellikle insani yardım ve resmi

2015 yılında 73 trilyon dolar olan dünya hasılasının sadece 28 milyar dolarının, yani sadece binde 0.4'ünün insani yardıma ayrıldığı gözlemlenmektedir.

kalkınma yardımları olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsani yardımlar insan hayatını kurtarmak ve mağdurların acılarını dindirmek için gerçekleştirilen yardımlardır. Resmi kalkınma yardımları ise devletlerin iktisadi kalkınması ve refah seviyelerinin yükselmesi için hükümetler tarafından yönetilen finansman akışıdır. Bir örnekleme ile ifade edilmek istenirse; insani yardımda amaçlanan “balık vermek”, resmi kalkınma yardımları ile amaçlanan ise “balık tutmayı öğretmek”tir. (Öztürk, 2014)

İnsani Yardımlar	Kalkınma Yardımları
<i>Kısa vadelidir.</i>	Uzun vadelidir.
<i>Afet Bölgelerine ulaştırılır.</i>	Gelişmekte olan ülkelere gönderilir.
<i>Bir olay ya da krize karşılık verilir.</i>	Sistematiğe problemlere çözüm bulmaya çalışır.
<i>Hayatları kurtarmaya odaklanır.</i>	Ekonomik, sosyal ve siyasi kalkınmaya odaklanır.

İnsan, yardımda genel geçer tanımlar bu şekildeyken, insani yardım pratiğinde olumsuz bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Örneğin 2015 yılında 73 trilyon dolar olan dünya hasılasının sadece 28 milyar dolarının, yani sadece binde 0.4'ünün insani yardıma ayrıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum insani yardımda baskın olan ve donör ülkeler olarak kabul edilen “küresel kuzey” ülkelerinin insani krizlerin çözümüne ilişkin cömert bir tablo çizmediğini ortaya koymaktadır. Dahası Ian Birrell’in vurguladığı üzere, yarım yüzyıllık insani yardım tarihi içinde devletlerin “insani” müdahaleyi araçsallaştırarak ihtiyaç sahipleri üzerinden savaşları uzattığına, despot hükümdarlara mali yardımlar sağlandığına ve insani yardımda yolsuzluklar yapıldığına şahit olunmuştur. (Birrell, 2016)

Kaynak: Global Humanitarian Assistance (2016)

** 2008, 2009 ve 2010 yılları GHA2014 raporundan alınmıştır.

Kalkınma yardımlarında Batılı ülkelerin, yardım sağlanan ülkede kimi siyasi şartlar koşması, alıcı ülkeye neo-liberal politikaların dayatılması ve dolayısıyla kısmen yardım yapılan ülkelerin iç işlerine müdahale edilmesi insani yardım alanında karşımıza çıkan kronik problemlerin başında gelmektedir. Gelişmiş Batılı ülkelerin büyük bir kısmı insani yardım hususunda kendi uluslararası siyasi ajandalarını ön planda tutmakta ve krizlere karşı pragmatik bir yaklaşım sergilemektedir. Öyle ki Batılı devletlerin kalkın-

ma yardımları ve insani yardımda bulunurken kendi destekledikleri liderlerin iktidarda bulunması, kendi işaret ettikleri ekonomi politikalarının uygulanması veya Birleşmiş Milletler’de kendilerinin onayladıkları kararlara destek verilmesini talep etmeleri gibi insani yardımın “tarafsızlık prensibi”ne açıkça aykırı olan koşul kriterleri gözettiği görülmektedir. (Ünay, Gür, & Dilek, Mayıs 2016, s. 5)

Bunun yanında Batılı yardım sağlayıcıların (i) yardım gerçekleştirilen bölgeye ilişkin uygun yatırımları keşfedememesi ve güçlü projeleri hayata geçirememesi (ii) insan kapasitesinin verimsiz eylemlerde kullanılması, yardımların bölgedeki ekonomik teşviklere zarar vermesi (iii) kıt kaynakların yanlış tahsisi ve büyümeye verilen zarar insani yardım alanında Batılı bakışın eleştirildiği diğer başlıkları oluşturmaktadır.

İnsani Yardımda ilk 7 ülke (2015)

ABD
6.4 Milyar \$
Türkiye
3.2 Milyar \$
İngiltere
2.8 Milyar \$
AB Kurumları
2 Milyar \$
Almanya
1.5 Milyar \$
İsveç
1.2 Milyar \$
Birleşik Arap Emirlikleri
1.1 Milyar \$

Kaynak: Global Humanitarian Assistance (2016)

Dambisa Moyo’nun “Dead Aid” başlıklı kitabında ifade ettiği Afrika’nın belirli bir bölgesine yardım malzemesi olarak gönderilen 1 milyon dolarlık sivrisinek ağının (cibinlik) bölgedeki sivrisinek ağı üreticilerinin iflasına neden olması ve çalışanların işsiz kalması, insani yardımda yıpratıcı ve yapıcı olmayan bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Moyo, kitabında alıcı ülkeye “salt yardım enjekte etmenin” yerel endüstriyi kalıcı olarak çökerttiğini ve yerli nüfusun yabancı yardıma bağımlı kalmasına neden olduğunu vurgulamaktadır. (Moyo, 2009)

Batılı insani yardım politikalarında eleştiriye tabi tutulan ana nokta, insani yardımda hegemonyayı elinde bulunduran Batılı hükümetlerin yardım sağladıkları ülkelere kendi askeri, siyasi ve ekonomik hedeflerini empoze ederek müttefik arayışını dış yardım politikaları nezdinde araçsallaştırmasıdır. Dolayısıyla insani yardımda Batılı perspektif çerçevesinde gelişen ve yardımların nasıl kullanılacağına ilişkin donör ülkelerin elindeki karar tahakkümü, alıcı ülkenin egemenlik ve bağımsızlık haklarına ilişkin ihlalleri de beraberinde getirmektedir. (Shleifer, 2009)

Batılı insani yardım politikalarında eleştiriye tabi tutulan ana nokta, insani yardımda hegemonyayı elinde bulunduran Batılı hükümetlerin yardım sağladıkları ülkelere kendi askeri, siyasi ve ekonomik hedeflerini empoze ederek müttefik arayışını dış yardım politikaları nezdinde araçsallaştırmasıdır.

Türkiye’nin İnsani Yardım Politikasındaki Artan Etkinliği

Günümüz uluslararası ilişkiler sistemi realizm ve idealizm ile yumuşak ve sert gücün rekabet halinde olduğu fakat her ikisinin ötesinde insan merkezli politikaların giderek yükseldiği bir zamana şahittir. Sistem içinde insanlığın vicdanına seslenen ve yeni bir diplomatik dil üzerinden hayat bulan insani diplomasi enerji politikasından, çevre ve gıda politikasına, siyaset mekanizmalarının işlerlik sağladığı her alanda kendini göstermekte ve Türkiye, Brezilya, Güney Kore, Güney Afrika, Endonezya gibi insani yardım alanında da “yükselen

Türkiye, beş ülkenin alınacak kararları veto etme yetkisine sahip olduğu BM Güvenlik Konseyi'nin yapısının değiştirilmesi gerektiğini "Uluslararası Toplumu Kim Temsil Ediyor?" sorusu ve "Dünya 5'ten Büyüktür!" sloganı ile uluslararası platformlarda defaatle vurgulama yoluna gitmektedir.

güçler" olarak adledilen ülkeler "Batı-olmayan" (*non-western*) dünya üzerinden, "Batı"ya yeni bir dış politika perspektifi ortaya koymaktadır. (Davutoğlu, 2013)

Türkiye'nin insani yardım politikası üç boyuttan oluşmaktadır. İlk boyut Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının önceliğidir. Koruma sorumluluğu prensibi çerçevesinde bir devlet esası olarak Türkiye, öncelikli olarak kendi vatandaşlarının yaşamını kolaylaştırmak ve refah seviyesini artırmayı hedeflemeyi taahhüt etmektedir. Bu noktada insani diplomasi alanında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları nezdinde ilk bileşen, Türk vatandaşlarına sağlanması amaçlanan vize kolaylığıdır. Türkiye öncelikle AB üyeleri olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının seyahat serbestisi için vize politikasında kolaylaştırma sağlanabilmesi amacıyla insani yardım alanında da ilişki kurduğu ülkelerle vize anlaşması gerçekleştirilmeyi hedeflemektedir.

Türkiye'nin insani yardım diplomasisinin ikinci boyutu ise "kriz alanlarına insan merkezli yardım tutumu"dur. Bu noktada Türkiye ırk, dil, din ayrımı gözetmeksizin ve siyasal çıkarı odak noktasına almadan kriz bölgelerine insani yardım ulaştırmayı hedeflemektedir. Türkiye; Türk Hava Yolları, TİKA, KIZILAY, TOKİ ve AFAD'a uzanan kurumlarıyla çok kanallı ve çok boyutlu bir kriz yaklaşımı göstermektedir.

Türkiye'nin insani yardım diplomasisinde üçüncü boyut ise "evrensel düzeyde insani perspektif" sloganı çerçevesinde BM sisteminin iyileştirilmesi ile mücadeledir. Türkiye beş ülkenin alınacak kararları veto etme yetkisine sahip olduğu BM Güvenlik Konseyi'nin yapısının değiştirilmesi gerektiğini "Uluslararası Toplumu Kim Temsil Ediyor?" sorusu ve "Dünya 5'ten Büyüktür!" sloganı ile uluslararası platformlarda defaatle vurgulama yoluna gitmektedir. (Davutoğlu, 2013, s. 867-68)

Türkiye'nin 2008 yılında Gazze'deki desteği, 2011 yılındaki Somali ve Myanmar'daki yardımları küresel diplomasi alanındaki kapasitesini göstermiş ve Türk Dış Politikası 2010'lu yıllarda insani diplomasiyi de dış politika perspektifine katmıştır. Bu bağlamda uluslararası alanda insani yardım hususunda Türkiye, sadece gücü değil aynı zamanda insanlığın vicdanını da sembolize eden siyasi manevralar gerçekleştirmiştir.

Türkiye'nin 1980'lerde 2004 yılı sonundaki Güneydoğu Asya depremi, 2005 yılındaki Pakistan depremi, 2006 yılında Lübnan'da yaşanan insani kriz, 2008 Gazze Krizi, 2010 yılı başında Haiti ve Şili depremleri Ağustos ayında Pakistan'da yaşanan sel felaketi ile 2011 yılında meydana gelen Japonya depremi ile Arap isyanları sürecindeki Libya Krizi yardım operasyonları önde gelmektedir. (Ünay, Gür, & Dilek, Mayıs 2016)

Türkiye'nin Acil İnsani Yardımları

Fakat Türkiye'nin insani yardım politikasında ilk büyük kırılması dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Somali ziyareti ile gerçekleşmiştir. Erdoğan 2011 yılı Ağustos ayında Somali'de savaşın ardından zarar gören coğrafyayı, ailesi ve altı kabine üyesi ile ziyaret etmiştir. 20 yıllık savaşın ardından bir uçak dolusu iş adamı ve STK temsilcileriyle yeniden inşa edilmesi planlanan Somali şehirlerine gerçekleştirilen ziyaret, Türkiye'nin insani yardım politikasındaki yeni dalga eylem ve söyleminin ilk adımı olmuştur. Hükümetin sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, özel sektör iştirakleri ile odaklandığı ziyaret askeri bir güç kullanmadan gerçekleştirilen önemli bir "ulus-inşa" girişimi olmuştur. Türkiye'nin iş dünyası bağlantıları, barışın inşası, eğitim, altyapı ve kalkınma yardımları ile pekiştirdiği Somali girişimi, karar alıcılar ve girişimcilerin olabildiğine insaniyetperver tutumuyla insani yardım stratejisi alanında dünya çapında ses getirmiştir. Neticesinde ise Türkiye bir model-tutum ortaya koyarak, Somali girişimi örneği ile Afrika'ya gerçekleştirilen yardımlarla ilgili referans gösterilen ülke olmuştur. Yine Türkiye 2013 yılında Suriye'deki iç savaş ve çatışmalar nedeniyle iltica etmek zorunda kalan beş yüz bin Suriyeli sığınmacıyı topraklarına kabul etmiş; sığınmacı sayısı devam eden üç yıl içinde iki buçuk milyonu bulmuştur.

Türkiye bir model-tutum ortaya koyarak, Somali girişimi örneği ile Afrika'ya gerçekleştirilen yardımlarla ilgili referans gösterilen ülke olmuştur.

Kaynak: TİKA, 2014

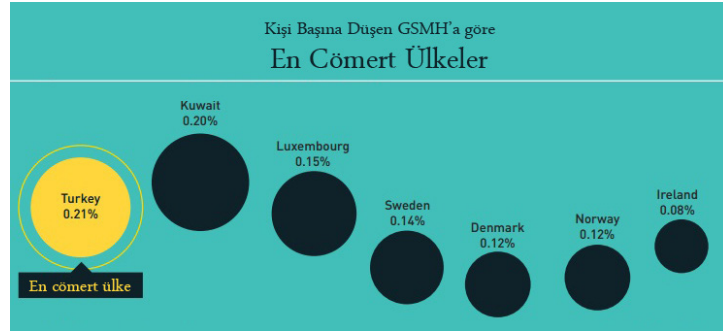

Kaynak: T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 2013

2013 yılında
Türkiye toplamda
1.6 milyar dolarlık
resmi insani yardım
gerçekleştirerek
ABD ve İngiltere'nin
ardından insani
yardımda üçüncü
büyük donör ülke
olmuştur.

Kaynak: T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 2015

Kaynak: Global Human Assistance, 2013

2013 yılında Türkiye toplamda 1.6 milyar dolarlık resmi insani yardım gerçekleştirerek ABD ve İngiltere'nin ardından insani yardımda üçüncü büyük donör ülke olmuştur. Bu başarı Türkiye'nin insani yardım alanında devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları üzerinden gerçekleşen eş yönde bir diplomatik gayreti de beraberinde getirmiştir. (Gilley, Spring 2015) Süreç içinde devlet kurumları olan TİKA, AFAD ve Kızılay öncülüğünde Türkiye'deki muhtelif sivil toplum kuruluşlarının da katkısı ile dünyanın farklı bölgelerinde insani yardım ve kalkınma yardımları ve insani diplomasi yürütülmüştür.

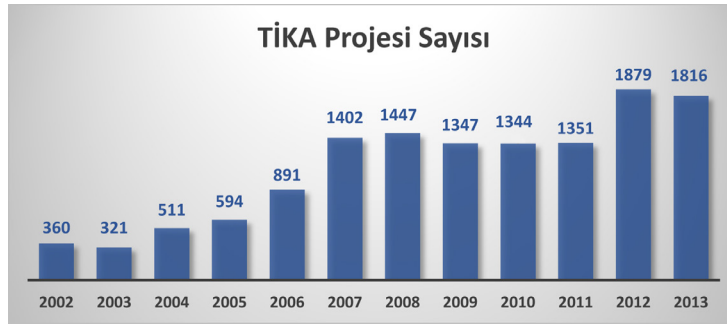
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

TİKA, Soğuk Savaş'ın bitimiyle Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda Türk Cumhuriyetlerinin yeniden yapılanma, uyum ve ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla 1992 yılında Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na bağlı uluslararası teknik yardım teşkilatı olarak kurulmuştur. Özellikle 2002 yılından günümüze teorik bir perspektife sahip olan dış politikada yeni açılımlar Türkiye'nin giderek yükselen gelişmişlik seviyesinin sağladığı ivme ile etkinliğini hızlı bir şekilde artırmıştır. TİKA'ya 1994-2002 tarihleri arasındaki dokuz yıllık dönem ile 2003-2015 yılları arasındaki 13 yıllık dönemde ayrılan bütçeler kıyaslandığında 30 katlık kaydadeğer bir artış sağlandığı görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin resmi kalkınma yardımlarını da tüm devlet kurumlarının yurt dışı

yardımları ile birlikte 10 yıl içinde 44 kat arttırarak 2003 yılında 76 milyon dolardan, 2015 yılında 3.9 milyar dolara çıkardığı görülmektedir. (TİKA, 2016)

Bugün 50 ülkede 52 farklı Program Koordinasyon Ofisi ile faaliyet gösteren TİKA, “Türk tipi kalkınma yaklaşımı” olarak ifade edilebilecek yeni bir model ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu yeni model temelde “samimiyet ilkesi” çerçevesinde şekillenen yaklaşım ile ülkelerin kendi ihtiyaç ve önceliklerini gündeme alarak sivil toplum kuruluşları ve iş dünyası ile işbirliği içerisinde esnek ve hızlı bir yardım stratejisi ortaya koymayı hedeflemektedir. (TİKA, 2016)

254.000 Suriyeli Türkiye’de AFAD tarafından tesis edilen ve 10 ildeki 26 barınma merkezinde yaşamlarını sürdürmektedir.

Kaynak: C.Haşimi, Insight Turkey, 2014

İlk etapta kültürel mirasın yenilenmesine odaklanan TİKA yardımları, belirli bir aşamadan sonra elde edilen deneyim ve dış yardımlardaki siyasi motivasyon ile birlikte eğitim ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere kalkınma yardımları ve kapasite geliştirmeye yönelik stratejik faaliyetlerle çeşitlendirilmektedir.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

2009 yılında 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık’a bağlı olarak kurulan AFAD, acil durumlarda yetki ve koordinasyonun tek bir elde toplanmasını sağlamıştır. Kurulduğu günden bugüne 13 afet ve acil durum türünde 51 ülkede ihtiyaç duyanlara yardım ulaştırmakta, bu ülkelerde altyapılar kurarak afet yönetimi tecrübelerini aktarmaktadır.

AFAD, Türkiye’nin insani yardım alanında uluslararası toplumda yükselişinde önemli bir faktör olan Suriye’nin iç savaşında, savaş nedeniyle Türkiye’ye zorunlu olarak iltica etmek zorunda kalan Suriyelileri Türkiye’de oluşturulan kamplara yerleştirilerek, sığınmacılara gıda ve barınma yardımı sağlayan kuruluş olmuştur. Suriye’de yaşanan çatışmalar sonucunda Türkiye’ye ilk giriş 29 Nisan 2011 tarihinde 252 sığınmacının girişiyle gerçekleşmiş ve devam eden 5 yıl içinde Türkiye’deki Suriyeli sayısı 2.5 milyon kişiyi bulmuştur. (Vatandaş, 2016) 2016 yılında yaklaşık 254.000 Suriyeli Türkiye’de AFAD tarafından tesis edilen ve 10 ildeki 26 barınma merkezinde yaşamlarını sürdürmektedir. Türkiye’deki Suriyelilere ulaştırılan uluslararası toplam yardım 512 milyon dolar iken; Türkiye’nin Suriyelilerin barınma, gıda ve sağlık gibi temel insani ihtiyaç yardımları için sağladığı toplam insani yardım ise otuz kat fazla ile yaklaşık 12 milyar dolardır. (AFAD, 2016)

Türk Kızılayı son 10 yılda 78 farklı ülkede din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmiştir.

AFAD'ın Acil İnsani Yardımları

- Türkiye, Duhok Şariye, Zaho Derabun ile Bersive'de, DAEŞ'ten kaçan Ezidi ve Türkmenler için 35 bin kişilik üç kamp kurdu.
- Irak'ta DAEŞ'ten kaçanlara, 763 insani yardım tırıyla ilaç, barınma ünitesi, hijyen malzemesi, giyim gibi ihtiyaçları ulaştırdı. Irak'a yapılan insani yardımın finansal boyutu 72 milyon doları buldu.
- Irak'ta DAEŞ'ten kaçanlara, 763 insani yardım tırıyla ilaç, barınma ünitesi, hijyen malzemesi, giyim gibi ihtiyaçları ulaştırdı. Irak'a yapılan insani yardımın finansal boyutu 72 milyon doları buldu.
- AFAD, Yemen'e 5,5 bin tondan fazla gıda ve ilaç, Afganistan'a 5 ton ilaç ve tıbbi malzeme, Filistin'e bin 200 ton un ulaştırdı.
- Gazze'ye 11 bin gıda kolisi gönderen AFAD, koordine ettiği kurumlarla tedavileri için 119 yaralıyı 106 refakatçisiyle tahliye ederek, Türkiye'ye getirdi.
- Suriye ve Iraklılar için 10 ilde kurulan barınma merkezlerinde, AFAD koordinasyonunda yaklaşık 300 bin sığınmacı barınıyor.

Kaynak: Anadolu Ajansı, 2016

AFAD, Türkiye'nin insani yardım politikası alanında önemli bir kırılma noktası olan Somali'deki krizin çözümü için önemli bir katkı sağlamıştır. 2011 yılı Ağustos ayı içinde başta Somali olmak üzere diğer Doğu Afrika ülkelerinde yaşanan kuraklık ve kuraklığa bağlı olarak başgösteren kıtlık ve susuzluğa Türkiye kayıtsız kalmamış, dahası dünya kamuoyunun dikkatini bölgeye çekmiştir. AFAD bölgeye 40 bin ton ağırlığında ve 105 milyon TL tutarında insani yardım malzemesi ulaştırmıştır.

Bunun yanında 2011 yılından günümüze AFAD koordinasyonunda Diyanet İşleri Başkanlığı, TİKA, Türk Kızılay'ı ve Türkiye'den STK kuruluşlarının da katkıları ile Somaliye ulaştırılan yardımlar 500 milyon TL'yi bulmuştur. Bu noktada AFAD'ın koordinasyonunda Türkiye'nin Somali'de gerçekleştirdiği insani yardımlar, Türk yetkililerin sahada çalıştığı, sıcak ilişkiler kurduğu, insanların gönüllerine hitap ettiği ve kalkınma odaklı bir insani yardım anlayışını ortaya koymuştur. Bu tutum Afrika'ya gerçekleştirilen alışlagelen insani yardım anlayışının dışında insani yardım politikası alanındaki yapıcı ilk örnek olmuştur. (AFAD, 2016)

Türk Kızılayı

1868 yılında kurulan ve Osmanlı'dan gelen tarihsel hafızayı günümüze aktaran Türk Kızılayı 300 bin kişilik acil barınma ve beslenme desteği kapasitesi ile dünyanın en güçlü ikinci insani yardım kuruluşudur. Türk Kızılayı son 10 yılda 78 farklı ülkede din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmiştir. (Kızılay, 2016) Son yıllarda insani yardımlarını Suriye, Irak, Somali, Pakistan, Gazze ve Sri Lanka'ya gerçekleştiren Türk

Kızılayı yetkilileri, Türkiye'nin insani yardım alanındaki öncü konumunu, Türk halkının ve Türkiye devletinin sosyal duyarlılığının yüksek oluşu ile açıklamaktadır. (Akar, 2013)

Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak çalışmalarını yürüten ve Türkiye'nin en önemli insani yardım kuruluşlarından biri olan Türk Kızılay'ı insani yardım alanında tarihindeki en büyük sınavını 2011 Suriye krizinde vermiştir. Türk Kızılayı Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç krizinde 12 ayrı bölgeden sıfır noktasında Suriyeli sığınmacılar için dağıtım faaliyetlerini yürütmüş ve 24 ayrı çadır kentte 45.000 çadır kurmuştur. (Kızılay, 2014)

Bunun yanında, hem ulusal hem de uluslararası bir yardım kuruluşu olan Türk Kızılayı, Dünya İnsani Yardım Zirvesi'nde dünyada insani yardıma yön veren kuruluşlara ev sahipliği yaparak Uluslararası Kızılay Hareketi Dünya İnsani Zirvesi Çalıştayı'nı gerçekleştirmiş ve çalıştayda Türkiye'nin insani yardım alanındaki yaklaşımını uluslararası yardım STK'larına anlatmıştır. Bunun yanında yaklaşık 10.000 kişinin katılım gösterdiği Zirve'nin 6000 kişisi Türk Kızılayı'nın yan etkinliklerinden faydalanmıştır. (Kızılay, 2016)

“Türk Tipi” İnsani Yardım Politikası

Türkiye'nin insani diplomasi alanındaki pratiğini kriz ve afet bölgelerine ulaştırdığı acil ve süreli yardımlarla sağlayan üç temel kurum TİKA, AFAD ve Türk Kızılayı olmuştur. Türk halkının ve devlet yetkililerinin sosyal duyarlılığının yüksek oluşu, Türkiye'yi uluslararası alanda özellikle son yıllarda yardım veren ülkeler arasında lider konuma getirmiştir. Bu noktada sivil ve resmi zeminde Türk yetkililerin yardım alan devletleri yardım veren devletlere bağımlı kılan geleneksel insani yardım metotlarından öte, insani yardımda “insan”ı önceleyen perspektifi ve öngörülebilir bir sistem ile sürdürülebilir bir mekanizma oluşturmayı hedeflediği görülmektedir.

İnsani yardımda henüz niçin sürdürülebilir bir politika modeli oluşturulamadığı sorusu geçerliliğini korumakta, insani yardımda donör ülke olarak kabul edilen Batılı ülkelerin tutum ve prensipleri alıcı ülkeler tarafından açıkça eleştirilmektedir. Bu noktada Türkiye'nin Somali ve Myanmar gibi ülkelerde sosyal yardımların yanında yardım alan ülke içinde kalkınma çalışmalarının yürütmeye başlaması, insani yardım politikalarında Türkiye'nin yaklaşımını Batılı devletlerden ayıran bir konumda tutmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin insani yardım alanında Batılı dünyaya meydan okuyucu bir duruşu bulunmamakla birlikte, sahaya yeni bir şeyler söyleyebilen tutum ve pratikleri dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin insani yardımda özellikle İslam coğrafyalarında meydana gelen insani krizlerde harekete geçmeyi ahlaki bir zorunluluk olarak gördüğü açıkça okunabilmektedir. Türkiye'nin *moralpolitik* tutumunda Osmanlı kültürel mirasından gelen; paylaşım ve misafirperverliği merkeze alan tarihsel hafızanın kuvvetli etkilerinin bulunduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu noktada günümüzde Türkiye'nin insani yardım politikası pratiklerini yürüten üç ana damar olarak (i) Osmanlı'dan günümüze 1868 yılından beri faaliyet gösteren Türk Kızılayı'nın, (ii) Türk kültürel mirasının yenilenmesi amacıyla kurulan TİKA'nın ve (iii) herhangi bir insani ayrım gözetmeksizin kriz yaşanan coğrafyalara yardım taşıyan AFAD'ın tarihsel köklere dokunan faaliyetleri “Türk tipi insani yardım”ın derinliğini oluşturmaktadır.

Türkiye insani yardım çalışmalarını yürütürken her bir insani krizi özel bir vaka olarak ele

Türkiye'nin Batılı geleneksel insani yardım metodlarından öte, insani yardımda "insan"ı önceleyen perspektifi ve öngörülebilir bir sistem ile sürdürülebilir bir mekanizma oluşturmayı hedeflediği görülmektedir.

**2015 yılında
dünya çapında
gerçekleştirilen
insani yardım
paydasının onda
birini paydasının
onda birini Türkiye
karşalamıştır.**

almakta ve AFAD-TİKA koordinasyonu sayesinde Türkiye’de konu ile ilgili bakanlıklar ve STK’larla işbirliği gerçekleştirerek bütüncül bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Dolayısıyla “kazan-kazan” formülasyonunda katılım temelli ve birbirine entegre bir insani yardım modeli ortaya çıkmaktadır.

Türkiye insani yardımda mali olarak G7 ülkelerinin gerisinde olmasına ve terörle yakın temas halinde mücadele etmesine rağmen, insanlığın bu ortak sorununu özellikle Suriye iç savaşında neredeyse tek başına sırtlamıştır. Türkiye 2013, 2014, 2015 Küresel İnsani Yardım Raporlarına göre, üç yıl üst üste, en çok insani yardım yapan üçüncü ülke olmuştur. Ayrıca, Türkiye gerçekleştirilen yardımlarda ülkenin GSMH’sı oranına göre yapılan sıralamada ise ekonomik gücüne oranla en çok insani yardım yapan ülke konumunu alarak “Dünya’nın en cömert ülkesi” olarak betimlenmekte, 2015 yılında dünya çapında gerçekleştirilen insani yardım paydasının onda birini Türkiye’nin karşıladığı ifade edilmektedir. (Global Humanitarian Assistance, 2016)

Türkiye’yi zengin “küresel kuzey” ülkelerinden ayıran bir nokta da Batılı ülkeler insani yardım fonlarını yıl içinde meydana gelen doğal afetlere ayırırken, Türkiye’nin insani yardımlarını hem savaş nedeniyle hayat sürdüğü coğrafyalarını terk etmek zorunda kalan savaş mağduru sığınmacılara hem de Somali ve Mynmar başta olmak üzere mağduriyet yaşanan bölgelerde ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla “kalkınma yardımları”na tahsis etmesidir. (Öztürk, Türkiye’nin İnsani Yardım Politikası, 2014)

Bu tutum ve yaklaşım ile Türkiye’nin insani yardım alanında sadece kendi politikalarını sürdüren bir ülke olarak değil, uluslararası toplumun vicdanını harekete geçirmeyi hedefleyen model bir çaba içinde olduğu görülmektedir. Bu noktada dünyada bir ilk olan ve Türkiye tarafından gerçekleştirilen Dünya İnsani Zirvesi (*World Humanitarian Summit*) 2016 yılında İstanbul’da gerçekleştirilmiştir.

Dünya İnsani Zirvesi

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon dört yıl önce küresel insani yardımlara etkin çözümler geliştirilebilmesi için büyük bir zirve gerçekleştirilmesi gerektiğini duyurmuştu. Ban Ki-Moon’un insani ihtiyaçların artması ve siyasi iradenin azalması endişesi ile dile getirdiği çağrısını Türkiye karşıladı. 23-24 Mayıs 2016 tarihlerinde İstanbul’un ev sahipliği yaptığı Dünya İnsani Zirvesi çatışmalar, afetler, göç hareketleri gibi çeşitli felaketlerin yol açtığı insani krizleri önlemek ve geleneksel insani yardım sisteminde reform yapılması için uluslararası toplumu eyleme çağırmak amacıyla düzenlenen ilk yüksek düzeyli platform olmuştur. İstanbul’daki zirve, Birleşmiş Milletler kayıtlarına göre BM üyeleri arasında tek zamanda gerçekleşen New York toplantıları dışındaki en geniş katılımlı toplantı olarak tarihe geçmiştir. (Ulusoy, 2016)

Hazırlık ve planlama çalışmalarına iki yıl öncesinden başlanan zirvede üst düzey karar alıcılar, iş dünyası, sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, uluslararası yardım örgütleri ve kanaat önderleri insani krizi doğuran faktörlerle mücadele ve kriz sonrasında oluşturulabilecek insan merkezli çözüm önerileri için bir araya gelmiştir. Zirvede 7 farklı yüksek düzeyde yuvarlak masa toplantısı, 15 özel oturum ve zirveyi destekleyen 130 etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Dünyada insani yardım alanında ilk kez böyle kapsamlı bir zirvenin düzenlenmesi ve

zirvenin Türkiye’de gerçekleşmesi ise Türkiye için son derece önemli bir kazanım olmuştur. Zirve ile Türkiye güvenlik odaklı askeri barış operasyonlarının artık tek başına çözüm üretilmediğini vurgulamış ve zirvenin organizasyonu ile barış inşası söyleminde son yirmi yıldır gözlemlenen değişime resmi bir zemin kazandırmıştır. (Sazak, 2016) Zirve ile Türkiye özellikle Suriyeli mülteciler için Batı-dünyanın kayıtsız kaldığı bir ortamda dünya kamuoyunu bilgilendirme ve insani yardım alanındaki insanın merkeze alındığı yeni dalga bir insani yardım politikasını 60’a yakın ülkenin katıldığı platformda ifade edebilme fırsatı bulmuştur. (Öztürk, 2014)

Zirve sonuç bildirgesinde Türkiye şu dört başlığa dikkat çekmiştir: (i) Kriz alanlarında etkili bir yönetim sağlayabilmek için BM organı arasında koordinasyon sağlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. (ii) İnsani yardım alanında finansmanın öngörülebilirliğinin, sürdürülebilirliğinin ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi için yeni finans mekanizmalarına ve küresel bir finans havuzuna ihtiyaç bulunmaktadır. (iii) Komşu ülkelerin, zorunlu gerekçelerle yerinden edilen nüfusa ev sahipliği yapabilmesi için ihtiyaç bulunan finansal yardımına dair etkili ve sahici bir şekilde yük paylaşımın sağlanması gerekmektedir. (iv) Kriz bölgesinde aynı ve nakdi yardımların ulaştırılmasında ve de ihtiyaçların değerlendirilmesinde yerel karar alıcılarla istişare edilmesi ve işbirliği yapılması gerekmektedir. (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2016)

Zirve’nin kapanış konuşmasında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın zirvenin Afrikalı, Asyalı, Suriyeli, Iraklı çocuklar başta olmak üzere dünyadaki tüm mazlumların hayatlarında yeni bir dönemi başlatırsa amacına ulaşmış sayılacağını vurgulaması ve Uluslararası toplumun sorumluluk ve ilke sahibi üyeleri olarak, Zirve’de ortaya konan iradenin fiiliyata geçirilmesinin takipçisi olacağını ifade etmesi Türkiye’nin Zirve’ye yüklediği anlamı net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Türkiye’nin insani yardım alanındaki mücadelesi dikkate değer olmakla beraber, zirve ile arzulanan değişimin şu aşamada gerçekleştirilebilmesi mümkün görülmemektedir. Devletlerin uluslararası yardım toplantılarında söylem olarak cömert davransalar da eylemde taahhüt edilen yardımların çok azını gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir. Dünya insani yardımları alanında önde gelen kararları uluslararası sistem içinde işler kılabilmek ve bir etki alanı oluşturabilmek için, yardım sağlayan ülkenin belirli bir refah eşliğinin altına inmemesi zaruri görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye’nin de zirveyi periyodik bir ritme hazırlayabilmesi ve de Türkiye’nin insani yardım zirvelerine öncülük edebilmesi için kendi içinde siyasal ve iktisadi istikrarın sürekliliğini sürdürmesi gerekmektedir.

Sonuç

İnsani diplomasi vicdan ve güç arasında kritik bir dengede durmaktadır. Bu kritik dengede bir devlet vicdana sahip fakat güce sahip değilse bu onun zayıflığını; güce sahip fakat vicdana sahip değil ise bu onun tiranlığını göstermektedir. Bu analiz; devlet çıkarlarının, insan onuru nezdinde öncelendiği modern siyasal sisteme, bizzat siyasal karar alıcıların eliyle insanlığın vicdanının her şeyin ötesinde olduğunu tarihe kayıt düşebilecek bir anlatıyı “Başka bir insani yardım mümkün mü?” sorusuyla sormaktadır.

Dünya İnsani Zirvesi ile Türkiye uluslararası alanda, insanın merkeze alındığı yeni dalga bir insani yardım politikasını 60’a yakın ülkenin katıldığı platformda ifade edebilme fırsatı bulmuştur.

**İnsani yardımda
mali akış için ihtiyaç
duyulan miktar,
küresel harcamaların
sadece %1'idir.**

Tarihin akışının ivme kazandığı bir dönemdeyiz. Zaman idealizm-realizm ve yumuşak güç-sert güç tartışmalarından ziyade artık insan merkezli ve çok boyutlu politikaların uluslararası yapılar ve devletlerce dış politika pratiklerine intibak ettirilmesi gerektiğini anlatıyor. Türkiye 2013, 2014, 2015 küresel insani yardım raporlarına göre, üç yıl üst üste, en çok insani yardım yapan üçüncü ülke konumundadır. Ayrıca milli hasıla oranına göre yapılan sıralamada ise ekonomik gücüne göre “Dünya’nın en cömert ülkesi” olarak belirtilmektedir. Dünya insani yardım istatistikleri alanında öncü bir devlet olarak Türkiye, insani yardımlarını sadece devlet eliyle değil, toplum yönüyle sivil kuruluşlar üzerinden de kriz coğrafyalarının hemen hemen tümüne ulaştırmaktadır. Bu noktada uluslararası insani yardım faaliyetlerinde Türkiye; 2015 yılında 411 milyon TL’lik bağış geliriyle 135 ülkede insani yardımlarını gerçekleştiren İHH İnsani Yardım Vakfı, 29 Milyon TL’lik geliriyle Deniz Feneri Derneği ve 8 milyon TL’lik bağış geliriyle Sadaka Taşı Derneği gibi çeşitli sivil kuruluşları ile Türk halkının doğrudan yardımlarını ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadır.

Türkiye’nin insani yardım alanındaki mücadelesi; insani yardımda çatışmaların kaynağını körükleyen ve çatışmaları pekiştiren “Batı riyakarlığı”nın Türkiye tarafından yeni dalga bir insani yardım politikasıyla karşılanmasıyla mücadelesidir. İnsani yardımda mali akış için ihtiyaç duyulan miktar, küresel askeri harcamaların sadece %1’idir. Oysa insani yardımda donör ülkelerin ellerindeki kaynakların toplamda sadece binde dördünü insani yardıma ayırdığı görülmektedir. Türkiye insani yardıma son derece kısıtlı kaynakların ayrıldığı bu düzen içinde TİKA, AFAD ve Türk Kızılayı ile üç ana hat üzerinden devlet yardımlarını sürdürmekte; bakanlıklarıyla iş birliği içinde kriz bölgelerine yapıcı çözümler getirebilmek için mücadele etmektedir.

Dünya çapında insani yardımların 10’da 1’lik paydasının sadece Türkiye tarafından karşılandığı insani yardım alanındaki bu mücadelesi kayda değerdir. Fakat bununla birlikte, Türkiye’nin insani yardımdaki bu mücadelesinin stabil ve sürdürülebilir olması umulmaktadır. Türkiye’nin dünyada insani yardım alanında ilk zirve olan “Dünya İnsani Zirvesi”ni organize ederek, uluslararası toplumun dikkatini kısa bir süreliğine de olsa krizlerde “insanlığın dramına” çekmesi mühim bir çaba olarak görülmektedir. The Independent yazarı Ian Birrell politikacıların sonu gelmez konferanslar, meydan okuyan söylemler, cesur vaatler ve alkışların ardından insanlığın sorunlarına çözüm olabilecek kaydadeğer hiç bir şey yapamadığını, dolayısıyla zirve ve toplantılarda beklentilerin düşük tutulması gerektiğini vurgulamaktadır. Birrell’e göre devletler bir yandan iyi niyet söylemlerini pekiştirirken öte yandan gizli anlaşmalar yaparak Ortadoğu ülkelerine silah satmakta, sınırları sığınmacılara kapattırarak riyakar davranmakta ve “yardım”ı bir sektör haline getirmektedir. Birrell’in eleştirisi şüphesiz ki haksız değildir. Dolayısıyla Türkiye’nin devletlerin çıkarlarını maksimize etmeye çalıştığı bu *realpolitik* çağda, reelpolitik olmadığı için anlaşılması zor *moralpolitik* mücadelesini en azından Zirve’lerini periyodik kılarak ve İstanbul’u aynı zamanda bir “vicdan” anlatısının merkezine dönüştürmeyi hedefleyerek yoluna devam ettirmeye çalışması gerekmektedir.

Uluslararası toplum nezdinde yardım sağlayan ülkelerin dış yardımı, bir dış politika hareketi olarak görmekten ziyade insancılık, tarafsızlık ve bağımsızlık ilkeleri çerçevesinde kısa-orta yahut uzun vadeli bir çıkar gözetmeksizin insani sorumluluğu merkeze alarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca yardım sağlayan ülke, yardım alan ülkedeki siyasi tartışmalardan uzak durmalı, siyasi mücadelenin bir parçası olmaktan kaçınmalı ve de askeri yardımları dış yardımların bir parçası haline getirmekten imtina etmelidir. Dış yardımda öncelik yol,

hastane, okul, altyapı yapımı gibi beşeri güvenlik yaklaşımı çerçevesinde belirlenmeli; barınma, temiz su, gıda ve sağlık gibi temel insani ihtiyaçlara öncelik verilmelidir.

Bu noktada artık bir donör ülke olarak Türkiye de yardım sağladığı ülkelerde siyasi ege-menlik endişesini en aza indirmek için, yardım alan ülkelerin diplomatik temsilcileri ile görüşmeler gerçekleştirerek, dış yardım vizyonunu açıkça dile getirebilmelidir. Türkiye'nin dış yardım alanındaki yükselişinde, dış yardımda siyasi çıkar elde etmeyi hedefleyen ülkelerin kara propaganda hareketleri ve provokasyon ihtimallerine karşı ehem-miyetli bir tutum içinde bulunması, ilgili ülkelere karşı makul, akil ve ikna edici bir tavır sergilemesi gerekmektedir.

Kaynakça

- AFAD. (2016). *Afet Raporu*. www.afad.org.tr: <https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Giris> adresinden alındı.
- AFAD. (2016, Mayıs 30). Türkiye'nin "İyilik Gemisi" Somali'ye Ulaştı. Kasım 16, 2016 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/tr/4277/Turkiye-nin-iyilik-Gemisi-Somali-ye-Ulasti> adresinden alındı.
- Akar, A. L. (2013, 05 30). Dünyada 'Türk tipi yardım modeli' oluştu. (A. Güner, Röportaj Yapan) on5yirmi5. 11 15, 2016 tarihinde <http://www.on5yirmi5.com/haber/guncel/stklar/129034/dunyada-turk-tipi-yardim-modeli-olustu.html> adresinden alındı.
- Anadolu Ajansı. (2016, 02 03). *AFAD 51 ülkede mazlumlara umut oldu*. 11 21, 2016 tarihinde <http://aa.com.tr/tr/turkiye/afad-51-ulkede-mazlumlara-umut-oldu/530113> adresinden alındı.
- Davutoğlu, A. (2013). Turkey's Humanitarian Diplomacy: Objectives, Challenges and Prospects. *Nationalities Papers*, 41(6), 866. 09 30, 2016 tarihinde alındı.
- Gilley, B. (Spring 2015). Turkey, Middle Powers, and the New Humanitarianism. *Perceptions*, 20(1), 38.
- Global Humanitarian Assistance. (2015). Global Humanitarian Assistance 2015 Report. 10 07, 2016 tarihinde <http://www.global-humanitarianassistance.org/GHAREport2015/> adresinden alındı.
- Global Humanitarian Assistance. (2016). Turkey. 10 04, 2016 tarihinde <http://www.globalhumanitarianassistance.org/country-profile/turkey> adresinden alındı.
- Güder, S., & Mercan, M. H. (2012). 2000 Sonrası Türk Dış Politikası'nın Temel Parametreleri ve Ortadoğu Politikası. *İnsan & Toplum*, 2(3), 59.
- Kızılay. (2014). *Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu*. Ankara: Kızılay.
- Kızılay. (2016, 05 25). Dünya İnsani Zirvesi'ne Kızılay Damgasını Vurdu. [kizilay.org.tr. 11 15, 2016 tarihinde http://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/2800](http://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/2800) adresinden alındı.
- Kızılay. (2016). [www.kizilay.org.tr. http://www.kizilay.org.tr/NelerYapiyoruz/uluslararasi-yardimlar](http://www.kizilay.org.tr/NelerYapiyoruz/uluslararasi-yardimlar) adresinden alındı.
- Moyo, D. (2009, 03 21). Why Foreign Aid Is Hurting Africa. The Wall Street Journal. 10 18, 2016 tarihinde <http://www.wsj.com/articles/SB123758895999200083> adresinden alındı.
- Öztürk, H. (2014, 10 4). *Al Jazeera Türk*. (A. Jazeera, Prodüktör) 10 26, 2016 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/insani-yarim-ve-turkiyenin-yukselen-profil> adresinden alındı.
- Öztürk, H. (2014, 10 4). *Türkiye'nin İnsani Yardım Politikası*. (A. Jazeera, Prodüktör) 10 26, 2016 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/insani-yarim-ve-turkiyenin-yukselen-profil> adresinden alındı.
- Sandıklı, A. (2012).
- Sazak, O. (2016, Haziran). Dünya İnsani Zirvesi'ne Bakış: Kalkınma Yoluyla Kalıcı Barış İnşası. *Analist Dergisi*(64), 13-14.
- Shleifer, A. (2009). Peter Bauer and the Failure of Foreign Aid. *Cato Journal*, 29(3), 381-82.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2016, 07 28). World Humanitarian Summit 2016 - Turkey Position Paper. (W. H. Summit, Dü.) 10 06, 2016 tarihinde http://whsturkey.org/Contents/Upload/Turkish%20position%20paper%20for%20WH5%20final_2ilimji5.b4o.docx adresinden alındı.
- TİKA. (2016). *Aynı Coğrafyalarda Aynı İmza*. Ankara: T.C. Başbakanlık. 09 29, 2016 tarihinde <http://www.tika.gov.tr/upload/publication/tika%20annecocuk.pdf> adresinden alındı.
- TİKA. (2016). <http://www.tika.gov.tr/>. 09 29, 2016 tarihinde <http://www.tika.gov.tr/sayfa/tarihcemiz-222> adresinden alındı.
- Ulusoy, H. (2016, 08 08). The First-Ever World Humanitarian Summit: Embarking on a Historic Journey for the Future of Humanity. 43(1). Dış Politika Enstitüsü.
- United Nations. (2016). *Global Humanitarian Overview 2016: A Consolidated Appeal to Support People Affected By Disaster and Conflict*. New York: UN Office for Coordination Humanitarian Affairs. 09 26, 2016 tarihinde <https://docs.unocha.org/sites/dms/Documents/GHO-2016.pdf> adresinden alındı.
- Ünay, S., Gür, N., & Dilek, Ş. (Mayıs 2016). *Dünya İnsani Zirvesi ve Küresel İnsani Yönetişimde Türkiye*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA). 09 26, 2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20160521180027_dunya-insani-zirvesi-ve-kuresel-insani-yonetisimde-turkiye-pdf.pdf adresinden alındı.
- Vatandaş, S. (2016, Mart). Avrupa'ya Göçmen Akışı ve Türkiye'de Göç Politikaları. (3), 7. 09 2016, 2016 tarihinde <http://ilke.org.tr/yayinlar/avrupaya-gocmen-akisi-turkiyede-goc-politikalari> adresinden alındı.
- Williams, V. (2015, 12 5). Foreign Aid. 10 07, 2016 tarihinde <https://global.britannica.com/topic/foreign-aid> adresinden alındı.

Türkiye'nin devletlerin çıkarlarını maksimize etmeye çalıştığı bu realpolitik çağda, reelpolitik olmadığı için anlaşılması zor moralpolitik mücadelesini en azından Zirve'lerini periyodik kılarak ve İstanbul'u aynı zamanda bir "vicdan" anlatısının merkezine dönüştürmeyi hedefleyerek yoluna devam ettirmeye çalışması gerekmektedir.

